

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

INDYWIDUALNE KONTA EMERYTALNE - PORADNIK DLA KONSUMENTÓW

Warszawa, luty 2012

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

INDYWIDUALNE KONTA EMERYTALNE PORADNIK DLA KONSUMENTÓW

Co należy wiedzieć przed zawarciem umowy o prowadzenie indywidualnego konta emerytalnego

Indywidualne konto emerytalne (IKE) służy przede wszystkim oszczędzaniu na przyszłą emeryturę. Jest to produkt dobrowolny, długoterminowy, który może przynosić korzyści finansowe w dłuższej perspektywie. W przypadku oszczędzania krótkoterminowego może okazać się nieopłacalny.

Oszczędzanie na IKE obwarowane jest pewnymi ograniczeniami, które mają zagwarantować, że konsument przeznaczy zgromadzone na nim środki na emeryturę i nie wypłaci ich wcześniej w innym celu.

Dochody z indywidualnego konta emerytalnego są wolne od podatku dochodowego oraz od podatku od spadków i darowizn – pod warunkiem, że konsument oszczędza tylko na jednym IKE oraz dochowa określonego ustawowo terminu, po którym może wypłacić środki zgromadzone na IKE. Termin, o którym mowa to:

- osiągnięcie wieku 60 lat lub nabycie uprawnień emerytalnych
- ukończenie 55 roku życia oraz spełnienie warunku:
 - wpłacanie na IKE co najmniej przez 5 dowolnych lat kalendarzowych albo
 - dokonanie ponad połowy wartości wpłat nie później niż na 5 lat przed dniem złożenia przez konsumenta wniosku o wypłatę środków.

Wcześniejsza wypłata środków z IKE wiąże się z koniecznością uiszczenia podatku.

Wypłata środków z zachowaniem zwolnień podatkowych może nastąpić również w przypadku śmierci konsumenta – na rzecz wskazanej przez niego w umowie osoby uprawnionej.

Wpłaty dokonywane na IKE w 2012 roku nie mogą przekroczyć kwoty **10 578 zł** (obwieszczenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wysokości kwoty wpłat na indywidualne konto emerytalne w roku 2012).

Indywidualne konta emerytalne prowadzą:

- fundusze inwestycyjne,
- dobrowolne fundusze emerytalne (od 1.01.2012),
- podmioty prowadzące działalność maklerską,
- zakłady ubezpieczeń oraz
- banki.

W zależności od tego, którą z tych instytucji konsument wybierze, umowa o prowadzenie IKE będzie miała odpowiedni charakter:

- umowy z funduszem inwestycyjnym,
- umowy z dobrowolnym funduszem emerytalnym,
- umowy o świadczenie usług polegających na wykonywaniu zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych i prowadzenie rachunku papierów wartościowych oraz rachunku pieniężnego,
- umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym albo
- umowy o prowadzenie rachunku bankowego.

Podstawowe zasady prowadzenia IKE będą określone w:

- statucie funduszu inwestycyjnego – w przypadku funduszu inwestycyjnego,
- statucie dobrowolnego funduszu emerytalnego – w przypadku dobrowolnego funduszu emerytalnego,
- regulaminie prowadzenia rachunku papierów wartościowych i rachunku pieniężnego – w przypadku podmiotu prowadzącego działalność maklerską,
- ogólnych warunkach ubezpieczenia oraz regulaminie ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych – w przypadku zakładu ubezpieczeń albo
- umowie rachunku bankowego – w przypadku banku.

Pomimo że **wymienione powyżej dokumenty** nie są łatwą lekturą i często nie zachęcają do wnikliwej analizy ich treści, należy koniecznie się z nimi zapoznać. W końcu to one **decydują** o tym, **jakie będą uprawnienia i obowiązki konsumenta** wynikające z **zawartej umowy**. W razie istnienia jakichkolwiek wątpliwości należy zwrócić się do instytucji finansowej z prośbą o ich wyjaśnienie.

Przed podpisaniem umowy IKE instytucja finansowa poprosi konsumenta o złożenie oświadczenia wskazującego, że:

- nie gromadzi środków na innym IKE, oraz że w danym roku kalendarzowym nie dokonał wypłaty transferowej z uprzednio posiadanego IKE do programu emerytalnego (jeżeli konsument składający oświadczenie osiągnął wiek 55 lat, w oświadczeniu potwierdza również, że nie dokonał w przeszłości wypłaty środków zgromadzonych na IKE) albo

- posiada już IKE prowadzone przez inną instytucję finansową – wówczas konsument będzie poproszony o podanie nazwy tej instytucji i o potwierdzenie, że przeniesie ona środki z prowadzonego u niej IKE do instytucji, z którą konsument chce zawrzeć umowę, tzw. **wypłata transferowa**.

Przed złożeniem oświadczenia instytucja finansowa jest obowiązana pouczyć konsumenta o:

- odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia oraz
- zasadach opodatkowania w przypadku oszczędzania na więcej niż jednym IKE. W takiej sytuacji opodatkowaniu podlegają dochody uzyskane z tytułu gromadzenia oszczędności na wszystkich IKE (wyłączając sytuację, gdy konsument gromadzi oszczędności w ramach kilku umów o prowadzenie IKE zawartych z funduszami inwestycyjnymi zarządzanymi przez to samo towarzystwo – wówczas dochody uzyskane z tych oszczędności nie będą opodatkowane).

Powyższe pouczenia i oświadczenia mają zapobiegać nadużyciom związanym z korzystaniem przez konsumentów ze zwolnień podatkowych.

Co powinna zawierać umowa o prowadzenie IKE?

Niezależnie od rodzaju wybranego przez konsumenta indywidualnego konta emerytalnego każda umowa o prowadzenie IKE powinna być zawarta w formie pisemnej i określać w szczególności:

- oznaczenie IKE umożliwiające jego identyfikację,
- sposób oznaczenia dyspozycji dotyczących środków gromadzonych na IKE (np. numer IKE, imię i nazwisko oszczędzającego),
- sposób postępowania instytucji finansowej w przypadku, gdy suma wpłat dokonanych przez oszczędzającego w danym roku kalendarzowym przekroczy limit wpłat,
- zakres, częstotliwość i formę informowania oszczędzającego o środkach zgromadzonych na IKE,
- koszty i opłaty obciążające oszczędzającego w związku z prowadzeniem IKE,
- okres wypowiedzenia umowy,
- termin dokonania wypłaty, wypłaty transferowej, częściowego zwrotu oraz zwrotu,
- warunki wypłaty w ratach, w tym liczbę rat, w przypadku dokonywania wypłaty w ratach,
- sposób postępowania z zyskami z papierów wartościowych (np. dywidendy, odsetki od obligacji) zgromadzonych na IKE oszczędzającego.

W przypadku umowy zawieranej z zakładem ubezpieczeń umowa o prowadzenie IKE zawierać będzie ponadto:

- określenie zasad na jakich zakład ubezpieczeń wyodrębni z płaconej składki część przeznaczoną na rachunek IKE w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym oraz wskazuje cel, na który przeznaczona jest pozostała część składki ubezpieczeniowej,
- określenie jaka część składki jest potrącana na cele niezwiązane z IKE i nie jest przekazywana na rachunek w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym.

Na co należy zwracać uwagę czytając warunki umowy?

Zanim konsument podpisze umowę o prowadzenie IKE powinien zapoznać się z podstawowymi zasadami, zawartymi w ustawie o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego. Szczególną uwagę należy zwrócić na opisane poniżej kwestie.

Wypłata środków z IKE

Konsument powinien sprawdzić, czy umowa prawidłowo określa przesłanki i termin dokonania wypłaty środków z IKE.

Przesłanki wypłaty to osiągnięcie przez konsumenta wieku 60 lat lub nabycie uprawnień emerytalnych i ukończenie 55 roku życia oraz spełnienie warunku:

- wpłacania na IKE co najmniej przez 5 dowolnych lat kalendarzowych albo
- dokonania ponad połowy wartości wpłat nie później niż na 5 lat przed dniem złożenia przez konsumenta wniosku o wypłatę środków.

Termin wypłaty nie powinien być dłuższy niż 14 dni od zaistnienia przesłanek wypłaty oraz przedłożenia przez konsumenta stosownych dokumentów.

Dokumenty, których może wymagać od konsumenta instytucja finansowa w związku z wypłatą, również nie mogą być przez nią określone dowolnie. Przedsiębiorca może żądać wyłącznie:

- wniosku o dokonanie wypłaty – a w przypadku śmierci oszczędzającego konsumenta również:
- aktu zgonu oszczędzającego i dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby uprawnionej do środków po zmarłym lub
- prawomocnego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku oraz zgodnego oświadczenia wszystkich spadkobierców o sposobie podziału środków zgromadzonych przez oszczędzającego bądź prawomocnego postanowienia sądu o podziale spadku oraz dokumentów stwierdzających tożsamość spadkobierców.

Zwrot i częściowy zwrot środków zgromadzonych na IKE

Konsument w każdej chwili może wycofać pieniądze zgromadzone na IKE, nawet pomimo niespełnienia określonych przez prawo warunków. Taka operacja to tzw. **zwrot**. Jednakże decydując się na **zwrot środków** z IKE, konsument musi się liczyć z **koniecznością zapłacenia podatku**. Oszczędzający nie musi jednak zwracać całości środków znajdujących się na IKE. Może zdecydować się na zwrot tylko części środków (tzw. **częściowy zwrot**) i zachować zwolnienia podatkowe w stosunku do środków pozostających na IKE.

Konsument powinien mieć świadomość możliwości częściowego zwrotu i ustalić, że umowa o prowadzenie IKE umożliwia dokonanie częściowego zwrotu środków z IKE.

Przekroczenie limitu wpłat na IKE

Limit wpłat na IKE (maksymalna kwota, którą konsument może wpłacić na IKE w danym roku) jest corocznie określany w obwieszczeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Może się zdarzyć, że wpłaty dokonywane przez konsumenta na IKE przekroczą ustaloną kwotę. Środki stanowiące nadwyżkę nie będą mogły wówczas zasilić IKE i będą wymagały

ze strony instytucji finansowej odpowiedniego zadysponowania (np. zainwestowania, przelania na inne konto, zwrotu konsumentowi).

Dlatego podpisując umowę o prowadzenie IKE, warto zwrócić uwagę, jak są w niej określone zasady dysponowania środkami wpłaconymi na IKE ponad wyznaczony limit. Konsument powinien w szczególności sprawdzić, czy instytucja finansowa zadysponuje nimi w sposób dla niego korzystny. Przykładowo, warto ustalić, czy nadwyżka środków będzie inwestowana i w jaki sposób, czy też zostanie umieszczona na nieoprocentowanym rachunku bankowym lub czy podlega zwrotowi i na jakich zasadach.

Opłata likwidacyjna

Istotne z punktu widzenia konsumenta są również postanowienia umowy, które dotyczą tzw. **opłaty likwidacyjnej**. Umowa o prowadzenie IKE może bowiem zastrzegać, że dokonanie wypłaty, wypłaty transferowej lub zwrotu w terminie do 12 miesięcy od jej zawarcia będzie pociągało ze sobą dodatkową opłatę na rzecz instytucji finansowej.

Ponieważ instytucje finansowe przeważnie korzystają z opisanej możliwości pobrania dodatkowej opłaty, warto sprawdzić jej wysokość, a także, czy termin, w którym mogą tego dokonać, nie jest dłuższy niż 12 miesięcy od zawarcia umowy. Prawo nie określa górnej granicy opłaty likwidacyjnej w związku z tym może być ona ustalona przez instytucję finansową na dowolnym poziomie. Zdarza się, że niektóre instytucje pobierają ją w wysokości nawet 50 proc. dokonanej wypłaty, czy zwrotu.

Do kogo po pomoc?

W przypadku wątpliwości powstałych w związku z realizacją umowy o IKE, konsument może zwrócić się o pomoc do:

- **Rzecznika Ubezpieczonych** Al. Jerozolimskie 44, 00-024 Warszawa; dyżur telefoniczny ekspertów w Biurze Rzecznika Ubezpieczonych dla osób korzystających z indywidualnych kont emerytalnych odbywa się pod nr telefonu 22 333 73 26 lub 22 333 73 27, od poniedziałku do piątku w godzinach 10.00-16.00, www.rzu.gov.pl,
- **Sądu Polubownego przy Komisji Nadzoru Finansowego** Departament Ochrony Klientów, Pl. Powstańców Warszawy 1, 00-950 Warszawa, tel: 22 26 24 054, e-mail: sad.polubowny@knf.gov.pl, www.knf.gov.pl, (nie udziela porad prawnych; forma pozasądowego rozstrzygnięcia sporów między konsumentami a przedsiębiorcami),
- **Bankowego Arbitrażu Konsumentckiego przy Związku Banków Polskich**, ul. Kruczkowskiego 8, 00-380 Warszawa, tel: 22 48 68 400, www.zbp.pl, (nie udziela porad prawnych; forma pozasądowego rozstrzygnięcia sporów między konsumentami a przedsiębiorcami w zakresie roszczeń pieniężnych),
- właściwego miejscowo **miejskiego** bądź **powiatowego rzecznika konsumentów**, do zadań którego należy zgodnie z art. 42 ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) m.in. zapewnienie bezpłatnego poradnictwa konsumentckiego i informacji prawnej w zakresie ochrony interesów konsumentów oraz występowanie do przedsiębiorców w sprawach ochrony praw i interesów konsumentów. Informacji o siedzibie rzecznika konsumentów poszukiwać należy w najbliższym starostwie powiatowym bądź urzędzie miasta lub na www.uokik.gov.pl

Wykaz najważniejszych aktów prawnych związanych z IKE:

1. Ustawa z 20 kwietnia 2004 roku o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (Dz. U., Nr 116, poz. 1205 ze zm.)
2. Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 roku, Nr 72, poz. 665 ze zm.)
3. Ustawa z 27 maja 2004 roku o funduszach inwestycyjnych (Dz. U. Nr 146, poz. 1546 ze zm.)
4. Ustawa z 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2010 roku Nr 211, poz. 1384 ze zm.),
5. Ustawa z 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2010 roku, Nr 34, poz. 189 ze zm.)
6. Ustawa z 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z 2010 roku, Nr 11 poz. 66 ze zm.)
7. Ustawa z 20 kwietnia 2004 roku o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. , Nr 116, poz. 1207 ze zm.)
8. Obwieszczenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 9 grudnia 2011 roku w sprawie wysokości kwoty wpłat na indywidualne konto emerytalne w roku 2012 (M.P. Nr 113, poz. 1149)
9. Ustawa z 23 kwietnia 1964 roku kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 roku, Nr 16, poz. 93 ze zm.), księga III, tytuł XXVII.